

Реферат на тему: "Особливості Аккадської міфології"

Тематично-літературні

Реферат на тему:

Особливості Аккадської міфології

Аккадська міфологія є складовою частиною вавилоно-ассирійської міфології. Це міфологія народів, що мешкали в долині рік Тигр та Євфрат (Месопотамія, Дворіччя) і створили величні держави — Вавилон (з XIX в. до н. е.) та Ассирію (з XIV в. до н. е.). Літературно — міфологічні пам'ятки залишилися переважно на аккадській мові.

З давніх давен східні семіти — аккадці, що мешкали у північній частині нижнього Дворіччя, були сусідами шумерійців і знаходились під сильним їх впливом. У другій половині III тис. до н.е. аккадці утверджуються на півдні Дворіччя. Цьому сприяло об'єднання Дворіччя правителем міста Аккад Саргоном Древнім у "царство Шумеру та Аккаду"(пізніше, з розвитком міста Вавилон ця територія почала називатися Вавилонією). Історія Дворіччя у II тис. до н.е. — це вже історія семітських народів. Однак, злиття шумерського та аккадського народів було поступовим; витіснення шумерської мови аккадською (вавилоно-ассирійською) не означало цілковитого знищення шумерської культури та заміни її новою, шумерською.

Спочатку аккадські божества майже цілком ототожнювалися зі схожими шумерськими богами, та збереглися і деякі семітські божества.

Найдавніші літературні пам'ятки аккадською мовою датуються приблизно серединою III тис. до н.е. В епоху династії Аккада (приблизно XXIV — XXII вв. до н.е.) аккадська мова на деякий час стає офіційною мовою Месопотамії. Але з загибеллю династії III Ура приблизно 2000 р. до н.е., а потім династії Ісіна на початку XIX в. до н.е., знову та все частіше богослужební тексти записують аккадською, а шумерська мова поступово забувається.

Але витіснення шумерської мови аккадською не означало знищення шумерської культури та радикальної заміни її новою, семітською. Навпаки, культури залишалися дуже тісно пов'язаними ще протягом багатьох століть. Таким чином, й міфологія аккадська тісно пов'язана з шумерською, є її подальшим розвитком. Вона складається з двох компонентів: шумерського (переважна частина) та слабкого у виявленні східносемітського (тобто власне аккадського), а в Ассирії також хурритського. Доки ще не вдалося знайти жодного чисто семітичного культу; усі аккадські боги або шумерського походження, або здавна ототожнювалися з шумерськими. Так, аккадський бог Шамаш повністю ототожнювався з шумерським богом Уту, Іштар — з Іванною, Адад — з Ішкурором, тощо. Бог Енлілю отримує семітське ім'я Бел ("владика"). З возвеличенням міста Вавилону все більшу роль починає відігравати головний бог цього міста — Мардук, але й це ім'я шумерське: Мардук вважався сином шумерського

бога Енкі (аккадський Ейя).

Однак, цей шумеризований пантеон, який можна спостерігати у семітів Месопотамії, потребує подальшого вивчення. Семітські племена називали богів своїх племен переважно загальними назвами, і , можливо, саме тому ми не можемо знайти слідів істинно семітських божеств. Так, ім'я Бел, яким називали Енліля, а пізніше —і Мардука, означає "господар", "володар"; "Іштар" значить "богиня" і могло застосовуватися до будь-якої богині, не лише Іштар.

Аккадські міфологічні тексти старовавилонського періоду відомі набагато менше, ніж шумерські; жоден текст не дійшов повністю. Усі головні джерела аккадської міфології належать до II-I тис. до н.е., тобто до старовавилонського періоду.

Міфи про створення світу та людини у вавилонській літературі тісно пов'язані зі сказаннями про людські бідування, загибель людей і навіть про знищення всесвіту. Як і в шумерських пам'ятках, у вавилонських сказаннях підкреслюється, що причиною усіх бідувань є злоба богів, їхнє бажання зменшити число постійно зростаючого та набридаю чого богам своїм шумом людства. Лихо сприймається не як законне відплата за гріхи людства, а як зла божа примха.

Міф про повень , основою якого стало шумерське сказання про Зіусудре, до нас дійшов у вигляді міфа про Атрахасіса та розповіді про повінь, який додали до епосу про Гільгамеша, а також залишився у грецькій передачі Беросу. Про покарання людей розповідає також міф про бога чуми Ер ре, який шляхом обману відбирає владу у Мардука. Цей текст пояснює вавилонську теологічну концепцію фізичної та духовної рівноваги світу, що залежить від присутності на своєму місці законного господаря (шумеро-аккадський мотив рівноваги між світом живих та мертвих).

Традиційним для Дворіччя також є уявлення про зв'язок божества зі своєю статуєю: залишаючи країну та статую, бог тим самим змінює місце проживання. Це здійснює Мардук, що наносить країні величезних збитків, а для всесвіту створюється загроза загибелі. Характерним є те, що в усіх епосах про знищення людства головне бідування — потоп, спричинено не повіддю з моря, а дощовою бурею. З цим пов'язана і значна роль богів бурі та ураганів в космогонії Дворіччя, особливо північного. Крім спеціальних богів вітру та грози, бурі (головний аккадський бог — Адад), вітри були сферою діяльності різноманітних богів та демонів. Так, за традицією, ним, очевидно, був і верховний Енліль, хоча в основному він був богом повітря в широкому сенсі цього слова. Але все ж таки він володів руйнівними бурями, якими він знищував ворогів та ненависні йому міста. Сини Енліля — Нинурта та Нингирсу, також пов'язані з бурею Як божества, або врешті решт як персоніфіковані вищі сили, сприймалися вітри чотирьох сторін, особливо важливу роль відігравав південний вітер.

Вавилонське сказання про створення світу, сюжет якого був збудований навколо особистості могутнього божества, епічна розробка епізодів, що розповідають про боротьбу бога-героя з чудовиськом — уособленням стихії, дало початок темі бога-героя у вавилонській епіко-міфологічній літературі, а не героя — смертного, як у шумерській літературі.

Мотив таблиці судьб пов'язаний з шумерськими уявленнями про ме. За аркадськими міркуваннями, таблиці судьб визначали рух світу та світових подій. Володіння ними забезпечувало володіння світом. Укладач судьб — бог писемного мистецтва та син Мардука Набу— також інколи сприймався як їх володар. Таблиці розповідали і про підземний світ; очевидно, це була фіксація смертних вироків, а також імена мертвих.

Якщо кількість богів-героїв у вавілонській міфологічній літературі переважає, то про героїв — смертних, о крім епосу про Атрахасіса, відомо тільки сказання про Етана — герої, що намагався злетіти на Орлі на небо, та порівняно пізня розповідь про Адапа — мудреця, що насмілився обломати крила вітру та викликати гнів бога неба Ану, але втративши можливість отримати безсмертя, та знаменитий епос про Гільгамеша — не просто повторення шумерських сказань про героя, а твір, що відображає складну еволюцію уявлень яку разом з вавілонським суспільством проходили й герої шумерських творів. Лейтмотив епічних творів вавілонської літератури — недосягнення людиною долі богів, не дивлячись на усі її намагання, марність зусиль людини у спробі отримати безсмертя.

Монархічно державний, а не общинний (як у шумерській міфології) характер офіційної вавілонської релігії, як і придушення суспільного життя населення, призводить до того, що риси архаїчної релігійно-магічної практики поступово придушуються. З часом усе більшу роль починають відігравати "особисті боги". Уявлення про особистого бога кожної людини, що полегшує їй доступ до великих богів та вводить її до них, з'являється під час II династії Ура та старовавілонського періоду. На рельєфах та печатках того часу часто зображувалися сцени, на яких бог — покровитель веде людину до верховного бога для визначення його долі і для отримання благословення. Вважалося, що втративши бога-захисника людина ставала беззахисною перед злим свавіллям великих богів, з легкістю могла бути атакованою злими демонами.

Крім особистого бога, який повинен був перш за все приносити вдачу, та особистої богині, що символізувала її життєву долю, кожна людина мала ще свого шеду — антропоморфізовану або зооморфізовану життєву силу. Окрім цих захисників у жителів Вавилонії в II-I тис. до н.е. з'являється і своя особиста охоронниця — ламасу, що була носієм її особистості, можливо, пов'язана з культом плаценти. " Ім'я" людини або його "слава" (шуму) теж розглядалася як матеріальна субстанція, без якої не можливо її існування і яка передавалася його нащадкам. Особисті боги — охоронці протистояли злу та вважалися антиподами злих сил, що оточували людину. Серед них — левоголова Ламашту, що підіймалася з підземного світу та вела за собою усілякі хвороби, самі злі духи хвороб, примари, озлоблені тіни померлих, різні службові духи підземного царства(утукки, асакки, етимме, галле, галле лем нуті —" чорти злі"), бог-доля Намтар, котрий приходив до людини під час її смерті, нічні духи — інкуби лілу, що приходили до жінок, суккуби ліліт, що оволодівали чоловіками, та інші. Складна система демонологічних уявлень, що склалася у вавілонській міфології та не засвідчена у

шумерських пам'ятках, отримала відображення в образотворчому мистецтві.

Загальна структура пантеону, складання якого належить до часів III династії Ура, залишається без значних змін впродовж усієї епохи древності. На чолі усього світу офіційно стоїть тіада Ану, Енліль та Ейя, оточені світлом семи або дванадцяти "великих богів", котрі визначали долі усього на світі. Усі боги вважаються розділеними на дві родові групи— ігітів та ануннаків, боги землі та підземного світу, як правило належать до останніх, хоча і серед небесних богів є також і боги-ануннаки. У підземному царстві править вже не так Ерешкігаль, як її чоловік, Нергал, що підкорив свою дружину. Це відповідає загальному зменшенню ролі жіночих божеств у вавилонській міфології, що були низведені майже до положення виключно безликих дружин своїх божественних чоловіків. Але кроки у напрямку певної монолатрії, що проявлялася в посиленні культу Мардука, котрий монополізував майже всі сфери божественної діяльності та влади, робляться і надалі. У єдиний образ "владики" —Бела зливаються Енліль та Мардук (в Ассирії — Енліль та Ашшур). У I тис. до н.е. у певних центрах Мардука поступово починає витісняти його син, бог писемного мистецтва Нану, який має тенденцію стати загально вавилонським божеством. Властивостями одного бога наділяються інші, і якості одного бога визначаються за допомогою якостей інших богів. Це ще один путь до створення образу єдиного всемогутнього божества чисто абстрактним способом.

Пам'ятки, здебільшого I тисячоліття до н.е., дають можливість реконструювати систему космогонічних міркувань аккадців. Мікрокосм являє собою віддзеркалення макрокосму — "низ" (земля) є ніби віддзеркаленням "верху" (небеса). Увесь всесвіт ніби плаває у світовому океані, земля уподібнюється до великого перевернутого круглого човна, а небо — до твердого куполу, що накриває світ. Увесь небесний простір ділиться на декілька частин: "верхнє небо Ану", "середнє небо", що належало ігітам, у центрі якого знаходиться лазурітова целла Мардука, та "нижнє небо" — із синьої яшми; над цими трьома небесами знаходяться ще чотири. Небо, як будівля, знаходиться на основі, яка прикріплюється до небесного океану кілками та, на зразок земного палацу, захищається від води валом. Найвища частина небосхилу має назву "середина небес". Зовнішня сторона куполу ("внутрішність небес") випромінює світло; це той простір, де ховається місяць-Син під час своєї трьохденної відсутності і де сонце-Шамаш проводить ніч. На Сході знаходиться "гора Сходу", на заході — "гора Заходу", котрі замкнуті на замок. Кожен ранок Шамаш відкриває "гору Сходу", відправляється у подорож по небу, а ввечері через "гору Заходу" щезає у "внутрішностях небес". Зірки на небосхилі — це "образи" або "письмена", і за кожною з них закріплено певне тверде місце, щоб жодна "не збилася зі свого шляху".

Земній географії відповідає географія небесна. Прообрази усього сущого: країн, річок, міст, храмів — існують на небі у вигляді зірок, земні предмети є лише віддзеркаленням небесних, але обидві субстанції мають власні виміри. Так, небесний храм майже вдвічі більше земного. План Неневії від початку був накреслений на небесах та існував з давніх давен. В одному сузір'ї розташований небесний Тигр, а в другому — небесний Євфрат. Кожному місту відповідає певне сузір'я: Сіппару — сузір'я

Рака, Вавилону, Ніппуру — інші, назви яких не мають відповідників серед сучасних. На країни поділені і сонце і місяць: на правій стороні місяця Аккад, на лівій — Елам, верхня частина — Амурру (амореї), нижня частина — країна Субарту.

Під небосхилом лежить (як перевернутий човен) " кі" — земля, котра також поділена на декілька ярусів. У верхній частині живуть люди , у середній частині знаходяться володіння бога Ейя, у нижній — володіння богів землі, ануннаків, та підземне царство. За іншими міркуваннями, семи небесам відповідають сім земель, але про їх чітке членування та розташування нічого невідомо.

Для того, щоб закріпити землю, її прив'язали до неба мотузками та закріпили кілками. Ці мотузки-дроти — Чумацький шлях. Верхня земля, як відомо, належить богу Енлілю. Його храм Екур ("дім гори") та одна з центральних його частин — Дуранкі ("зв'язок небес та землі") символізує будову світу.

Таким чином, в релігійно— міфологічних міркуваннях народів Месопотамії накреслюється відома еволюція. Якщо шумерська релігійно-міфологічна система може бути визначена як головна у першу чергу на общинних культурах, то в аккадській системі простежується чітке устремління до монолатрії і до більш індивідуального спілкування з божеством. Від архаїчних уявлень намічається перехід до розвиненої релігійно— міфологічної системи, а через неї — до сфери релігійно-етичних переконань, у якій би зачатковому ступені вони не були виражені.

КОСМОГОНІЧНА ПОЕМА "ЕНУМА ЕЛІШ"

"Енума еліш" (" Коли вгорі...") — космогонічна поема, одна з найвеличніших пам'яток шумерської літератури. Складається з семи клинописних табличок з текстом по 125-165 рядків кожна. Таблички були знайдені в бібліотеці асирійського царя Ашшурбанапала. Поема датується II тисячоліттям до нашої ери. Очевидно, вона являла собою богослужбний текст якогось Новорічного свята.

У порівнянні з шумерськими уявленнями про творення світу новим в космогонічній частині поеми є уявлення про послідовні покоління богів, серед яких кожне наступне перевершує попереднє, про теомахію — боротьбу старих та нових богів та уніфікування багатьох божественних образів творців в один.

Поема відводить головну роль у творенні світу Мардуку (очевидно, від шумерського Амар — Уту(к), "теля Уту", інколи ім'я етимологізується як Мар-Дук, "син Дука"), центральному божеству вавилонського пантеону, головному богу міста Вавилон. Мета створення поеми — обґрунтувати та утвердити право Мардука на панування над усіма древніми богами і над всесвітом, довести, що він —прямий та законний нащадок древніх могутніх сил, у тому числі й шумерських божеств. Тому Мардук отримує шумерську генеалогію і стає героєм — переможцем древніх космічних сил. Уже к кінцю II тис. до н.е. він займає головне місце у вавилонському пантеоні, а в кінці старовавилонського періоду отримує загальне визнання і за межами Вавилону.

Але Мардук отримує владу не лише на ґрунті законної спадкоємності, але й по праву сильнішого, тому тема боротьби та насильного скинення древніх сил є основним мотивом поеми.

В ашшурській версії поеми кінця II тис. до н.е. Мардука замінює Ашшур, головний бог міста Ашшур та центральне божество ассирійського пантеону. Це стало проявленням загальної тенденції до уніфікації та монотеїзму, точніше — монолатрії, що виражалася у прагненні виділити основного бога, що мало підґрунтя не тільки в ідеологічній, але й в суспільно-політичній ситуації I тисячоліття до н.е. Ряд космологічних мотивів поми "Енума еліш" дійшов до нас у грецьких переказах вавилонського жреця 4-3 тис. до н.е. Беросу, а також грецького письменника 6 в. н.е. Дамаскія.

Поема написана архаїзованою мовою, чітко витримана за розміром.

Таблиця I починається описом первинного хаосу, коли не існувало ще ні землі, ні неба, тільки прабатьки Апсу та Тіамат, які породжують молоде покоління богів (Лахму, Лахаму, Аншар, Кішар). Та їх шум порушив спокій прародителів. Особливо роздратованим є Апсу, котрий разом зі своїм візиром Мумму вирушають до Тіамат та просять дозволу згубити неспокійних богів. Тіамат згоди не дає. Тоді Апсу та Мумму вирішують діяти самостійно. Але Ейя, син Ану, дізнається про їхні плани та випереджує ворогів. Він вбиває Апсу, заздалегідь усипивши його, а Мумму бере у полон. Над вбитим Апсу він споруджує собі будівлю, де народжується прекрасне божественне дитя, Мардук. Він перевершує всіх створених до нього богів, у тому числі й батька свого, Ейя.

Тим часом божества старшого покоління призивають Тіамат помститися за Апсу, і вона, розлютившись, починає готуватися до бою. Вона створює цілу армію драконів та чудовиськ, на чолі яких ставить бога Кінгу, потім робить його своїм чоловіком. Рада старших богів обирає його правителем, і Тіамат доручає йому таблиці судьб.

Далі, у Таблиці II, розповідається про те, що премудрий Ейя, прочувши про приготування до битви, просить поради у Аншара. Той пропонує Ейя самому битися з Тіамат. Той, очевидно, відмовляється, і тоді Аншар згадує про молодого Мардука. Він погоджується битися з нею, якщо боги визнають його царем і дадуть йому право вирішувати долі.

Боги роздратовані, вони й чути не хочуть про вимоги Мардока. Одак, іншого вибору немає. Аншар скликає раду богів. Розкішний пир та велика кількість випитого вина сприяють тому, що богу все ж таки погоджуються дати Мардоку право верховенства над ними (Таблиця III). Мардок возсідає на троні, інші боги вихваляють його, але просять довести свою могутність. Зі слів Мардока щезає, а потім знов з'являється зірка, і вже ніхто не сумнівається в його величі.

У Таблиці IV детально описується підготовка Мардука до бою з Тіамат. Він готує лук, стріли, булаву, сітку. Сім вітрів служать йому, а чотири урагани він запряг у колісницю та кинувся в бій, зажавши в руці траву заклинань.

Спочатку Мардук та Тіамат обмінялися взаємними обвинуваченнями, а потім починається битва. Він накидає на праматір сітку та запускає її в черево буйний вихор, а потім пронизує її стрілою та вбиває. Винищує Мардук також і військо Тіамат, а Кінгу забирає в полон та відбирає в нього таблиці судьб.

Після загиблі Тіамат починається творення світу. Мардук розсікає її тіло навпіл: одну половину робить небом, а другу — землею. На небі він створює Ешарру — щось на зразок земного будинку Апсу — і поселяє там Ану, Ен-ліля та Ейя.

Таблиці V і VI розповідають про створення небесних світил, визначенню порядку їх руху: дня і ночі, сезонів, років. Також Мардук вирішує створити людей, щоб ті допомагали богам та оброблювали землю. Рада богів вирішує вбити Кінгу та з його крові створити весь рід людський. За всі діяння Мардука боги вирішують збудувати йому "небесний" Вавилон з храмом Есагіл, щоб вшановувати його честь, а потім на небі встановлюють лук Мардука.

Поема закінчується гімном Мардуку як творцю Всесвіту, що і складає зміст Таблиці VII. В ній перераховуються всі його 50 імен, згідно з проявами його сили.

Таким чином, мета створення поеми полягала в тому, щоб пояснити та виправдати возвеличення майже невідомого до XIX — XVIII віків до н.е. міста Вавилону та його місцевого божества — Мардука. Завдяки цьому стало можливим визначити приблизний час створення пам'ятки: поема була створена не раніше XVIII в. До н.е. При цьому більшість дослідників, виходячи зі специфіки опису Мардука у поемі у порівнянні з його ж зображенням у надписах царя Хаммурапі (1792-1750 роки до н.е.), а також на стилістичному та філологічному аналізі поеми, відносять її створення до кінця старовавилонського, або каситського, часу, скоріш за все до XV — XIV віків до н.е.

"Енума еліш" і стилем, і мовою, і призначенням своїм становить для нас яскравий та характерний приклад культового, храмового епосу: вона була частиною новорічного богослужіння. Характерним є і те, що таке ж значення мав епос і в Ассирії, тільки там вже наприкінці II тис. до н.е. Мардука замінив Ашшур, центральне божество ассирійського пантеону.

ВИСНОВКИ

Отже, аккадська міфологія є міфологією народу, що мешкав на території між річками Тигр та Євфрат, яку ще називають Месопотамія або Двोरіччя, з XIV ст. до н.е. Аккадська міфологія була складовою частиною вавилоно-ассирійської, тісно пов'язана з шумерською міфологією, є її подальшим розвитком.

Космогонічна поема "Енума еліш" є однією з найвеличніших пам'яток шумерської літератури, в якій передані всі основні засади що до антропогонії та космогонії світу з точки погляду шумерів.

ЛІТЕРАТУРА

1. "Мифы народов мира" Энциклопедия; Том второй, под ред. Ф.А.Токарева, М.: Наука, — 719 с.
2. "История всемирной литературы" Том первый, под ред. И.С.Брагинского — М.: Наука, 1983.-583 с.
3. Н.Б.Ладыгин "Краткий мифологический словарь" — М.: Полярная звезда, 2003. — 672 с.
4. "Поэзия и проза Древнего Востока"— М.: Художественная литература, 1973. — 734 с.

5.. "Мифологический словарь", под ред. М. Мелитинского — М. : Советская энциклопедия, 1990. — 672 с.

6.. www.mesopotamia.boom.ru/myth